

Skjøtselsplan for Lifjord, Øksnes kommune, Nordland

Naturbeitemark



Grunneier Jarle Ragnar Meløy i naturbeitemarka i Brannåsen, Lifjord. Bildet tatt mot sør. Foto: Ragnhild Renna

FIRMA: Norsk Landbruksrådgiving 2018

PROSJEKTANSVARLIG: Ragnhild Renna

OPPDRAGSGIVER: Fylkesmannen i Nordland, Miljøvernavdelingen

LITTERATURREFERANSE: Ragnhild Renna. 2018. Skjøtselsplan for Brannåsen, Lifjord, Øksnes kommune, Nordland

FORORD

Utarbeiding av skjøtselsplanen er gjennomført på oppdrag fra Fylkesmannen i Nordland, miljøvernavdelingen. Prosjektansvarlig har vært Ragnhild Renna, Norsk landbruksrådgiving. Skjøtselsplanen gir faglig funderte anbefalinger for skjøtsel og restaurering av naturbeitemark. Den baserer seg på feltbefaringer, epostkommunikasjon og samtale med Jarle Ragnar Meløy 2017 og 2018.

Naturbeitemarka ble kartlagt i 2003 og registrert i Naturbase med ID BN00067876 Lifjord med verdi B (Viktig). Avgrensingen (15 dekar) ble gjort ut fra kartleggingen av bunnsjikt på området. Navnet Lifjord er upresist siden det dekker et svært stort område, i det videre brukes navnet Brannåsen, som er et mer nøyaktig navn på lokaliteten. Kartleggingen var ikke gjort kjent for daværende grunneier. I forbindelse med utarbeiding av skjøtselsplanen i 2018 er det ikke foretatt noen ny fullstendig vegetasjonskartlegging, men områdebeskrivelsen i Naturbase er revidert i henhold til oppdatert faktaark for naturbeitemark (Bratli, 2014). Lokaliteten har per dato samme avgrensing som før med verdi B, men kan ved økt beitetrykk og rydding utvides med to dekar.

Skjøtselsplanen er utarbeidet i samarbeid med grunneier og bruker, Jarle Ragnar Meløy. Tidligere år har beitedrifta på lokaliteten vært noe ekstensiv, men beitetrykket har nå økt og framover vil det bli økt beitetrykk med sau hele sesongen, og det ligger til rette for god skjøtsel av lokaliteten.

Tusen takk til grunneier Jarle Ragnar Meløy, kollega Marit Dyrhaug og fylkesmannens miljøvernavdeling ved Kjell Eivind Madsen for godt samarbeid og konstruktive tilbakemeldinger i forbindelse med utarbeiding av planen.

Sortland, 20. desember 2018

Ragnhild Renna

Innhold

FORORD.....	2
1. Generelt om naturbeitemark.....	4
1.1 Utbredelse og naturfaglig beskrivelse	4
1.2 Hvorfor er naturtypen viktig	5
1.3 Bruk og skjøtsel	5
1.3.1 Råd om skjøtsel og hensyn.....	5
2. Detaljert beskrivelse av Brannåsen naturbeitemark, Lifjord	6
2.1 Områdebeskrivelse med søkbare egenskaper for Naturbase	6
2.2 Oversiktskart	9
3. Driftsbeskrivelse – dagens drift og planer for framtida	9
4. Skjøtelsplan for Brannåsen naturbeitemark	12
4.1 Generelt om planlagte tiltak og utfordringer	12
4.1.1 Beiting med gammelnorsk sau (GNS)	12
4.1.2 Restaurering gjennom rydding	13
4.2 Ortofoto - Kart over beiteområde og plassering av gjerder	14
4.3 Mål for skjøtsel i Brannåsen naturbeitemark	16
4.4 Planlagte skjøtselstiltak i Brannåsen naturbeitemark	16
4.4.1 Beiterelaterte tiltak.....	16
4.4.2 Planlagte restaureringstiltak.....	17
4.4.3 Andre planlagte skjøtselstiltak.....	18
4.5 Oppfølging av skjøtelsplanen	18
5. Bilder	19
6. Kilder	21

1. Generelt om naturbeitemark

1.1 Utbredelse og naturfaglig beskrivelse

Naturbeitemark er vidt utbredt over hele Norge fra kysten til innland og i alle biogeografiske soner, fra boreonemoral til lavalpin sone, og fra sterkt oseanisk til svakt kontinental seksjon. I dag er typen vanligst i regioner med mye husdyrhold, for eksempel øvre dalstrøk på Østlandet, på Vestlandet, i Trøndelag og på søndre del av Nordlandskysten.

1.1.1 Naturfaglig beskrivelse

Naturbeitemark er lysåpen, ugjødsla grasmark med langvarig hevd i form av husdyrbeite, både sau, geit, storfe og/eller hest. Utseendemessig karakteriseres naturtypen av lavvokst vegetasjon dominert av urter og gras. Trær og busker forekommer spredt, til forskjell fra slåttemark der disse mangler. Marka er gjerne mer ujevn enn i slåttemark, ofte med tuer, tråkk og stier. Steiner, grunnlendte partier og bergknauser er også nokså vanlig.

Typisk for beitemark er dominans av beite- og tråkkresistente gras og arter som ikke spises fordi de er giftige, tornete, smaker vondt eller inneholder mye silikat. Naturbeitemark har få nitrofile arter, men spredt kan noe næringskrevende og tråkktolerante arter forekomme. Eksempler på arter som er relativt mer vanlige i beitemark enn i slåtteeng er bakkemynte, rundbelg, bekkeblom, bergskrinneblom, sauesvingel, markjordbær, aurikkelsveve, finnskjegg, blåkoll, engsoleie, fyllblom, hvitkløver, legeveronika, vårveronika og stemorsblom. Karakteristisk er også forekomst av beitemarksopp om høsten.

Det er stor variasjon i artssammensetningen og miljøforhold i naturbeitemark. Beitetrykk, husdyrslag og tidspunktet for beite er faktorer som påvirker vegetasjonen. Tidspunkt på året og varighet av beitet er også av betydning. Det er viktig med avpasset antall beitedyr, da overbeite reduserer artsmangfoldet, og for lite beite gir gjengroing. Til forskjell fra kulturbeite er naturbeitemark ikke pløyd og tilsådd, og ikke eller bare i liten grad gjødslet.

Kalkinnhold og jordfuktighet er andre viktige årsaker til variasjonen i artssammensetningen. Karplantemangfoldet er størst i naturbeitemark på kalkrik grunn i lavlandet, der særlig kalktørrenger har et høyt artsmangfold. Viktige naturbeitemarker for sopp ser ut til å følge et litt annet mønster, da artsrike beiter med høy forekomst av rødlistede sopparter kan forekomme både på kalkrik og kalkfattig grunn, og gjerne i friskere enger. Lang beitehistorie antas å være gunstig. Det er stor regional variasjon fra kyst til innland, fra lavland til fjell og fra sør til nord.

Naturbeitemark er en meget artsrik naturtype karakterisert av mange rødlistede arter av insekter, karplanter og sopp (Bratli et al. 2011, Sverdrup-Thygeson et al. 2011). Av særlig betydning er naturtypen for beitemarksopp og blant disse er 94 arter rødlistet, først og fremst vokssopp, rødsporer, jordtunger og køllesopp. Også for en lang rekke karplanter og insekter er naturtypen viktig. Rundt 85 rødlistede karplanter er knyttet til typen. De mest sjeldne finnes bare på et fåtall steder, mens andre er mer vidt utbredt, men har gått tilbake i lavlandet. Et særpreg i tørr, varm og sandig beitemark er forekomst av møkkbiller, en artsgruppe som har gått sterkt tilbake i seinere tid (mangler referanse hos Bratli).

Naturbeitemark inngår i forskjellige landskapstyper, fra vidstrakte seterlandskap, småskala kystlandskap, åpne jordbrukslandskap og småskala kulturlandskap i dalstrøk- og skogstrøk. Ofte forekommer typen som små restarealer og kanter i intensivt drevet jordbrukslandskap. Ved kysten veksler beitemark ofte med andre åpne naturtyper i finskala mosaikkartet mønster. I dalstrøk finner en gjerne artsrik beitemark

i kanter mellom fulldyrka mark og hagemark eller skog. Kantsonene har ofte vært uten hevd over lengre tid, men skal kartlegges som beitemarkskant så lenge de fortsatt har preg av semi-naturlig eng. Naturbeitemark har ofte innslag av bergknauser og små tresatte partier.

1.2 Hvorfor er naturtypen viktig

Naturbeitemark er en artsrik naturtype med høy andel habitatspesialister. Naturtypen er vidt utbredt, men artsrik, ugjødslet beitemark i god hevd går tilbake som følge av endringer i landbruket. Gjengroing etter opphør av bruk, eller intensivert drift med gjødsling og pløying, har redusert arealet. Naturtypen er også utsatt for nedbygging. Tilplanting av gamle beitemarker reduserer forekomsten av naturtypen, og det samme gjelder spredning og etablering av fremmede arter og andre problemarter. Tilførsel av nitrogen både fra langtransportert luftforurensing og fra lokale kilder fører særlig i sørlige deler av landet til oppgjødsling (eutrofiering).

Naturbeitemark inngår i den nye naturtype-betegnelsen semi-naturlig eng som er vurdert som sårbar (VU) i Norsk rødliste for naturtyper 2011. Naturbeitemark har høy andel rødlistearter i ulike organismegrupper, særlig karplanter, beitemarksopp og insekter, og de viktigste arealene kan ha høye konsentrasjoner av rødlistearter. Mange arter har hovedtyngden av sine forekomster innenfor denne naturtypen.

1.3 Bruk og skjøtsel

Positive påvirkninger i naturbeitemark er først og fremst beitebruk som opprettholder artsmangfoldet, og rydding av busker og trær. Beite er en nødvendig forutsetning for at naturtypens verdier skal opprettholdes. Beite tilpasset naturgrunnet er viktig. For lite beitetrykk medfører gjengroing, mens for sterkt beite medfører slitasje og tråkkskader. Ulike husdyrslag beiter på ulikt vis. Sau beiter for eksempel mer selektivt enn storfe, og valg av type beitedyr vil påvirke skjøtselen.

1.3.1 Råd om skjøtsel og hensyn

Skjøtselstiltakene bør ta utgangspunkt i hvordan lokaliteten opprinnelig har vært skjøttet. I de fleste tilfeller er beiteregimet tilpasset den enkelte lokalitet, og artssammensetningen et resultat av det gamle driftsopplegget. En må tilpasse dyreantall, husdyrslag og tidspunkt for beite avhengig av vegetasjonen på stedet. For eksempel kan det være aktuelt å holde sau unna lokaliteter med sjeldne orkideer, og det kan være aktuelt å avgrense beiteperioden til vår-forsommer eller høst.

Gjødsling må unngås, og manuell rydding av ungsog og kratt foretas etter behov slik at marka holdes åpen. Rydding bør foretas gradvis, fordi rask åpning av marka både kan medføre erosjon i bratt terreng, mye lauvoppslag eller åpne opp for uønskede arter. Tilleggsfôring bør unngås, da dette både medfører tråkkskader, oppgjødsling og innførsel av uønskede arter. Dyr vil gjerne samles ved saltsteiner, og området rundt kan være utsatt for ekstra hardt beitetrykk og tråkkskader. Eventuelle saltstein og innretninger for tilleggsfôring bør derfor plasseres i områder der det er minst fare for skade på artsmangfoldet. Fremmede arter bør fjernes, og slitasje og andre negative påvirkninger bør begrenses i sårbare lokaliteter. Råd om skjøtsel finnes i Skjøtselshåndboka (Norderhaug et al. 1999).

Beskrivelsen er basert på Faktaark for naturbeitemark (Harald Bratli. 2014), redigert og noe forkortet av Marit Dyrhaug og Ragnhild Renna.

2. Detaljert beskrivelse av Brannåsen naturbeitemark, Lifjord

2.1 Områdebeskrivelse med søkbare egenskaper for Naturbase

SØKBARE EGENSKAPER (for Naturbase)						
Navn på lokaliteten: Brannåsen, Lifjord		Kommune: Øksnes		Områdenr.:		
ID i naturbase: BN00067876		Registrert i felt av: Geir Gaarder Ragnhild Renna		Dato: 16.09.2003 20.10.2017 og 14.08.2018		
Eventuelle tidligere registreringer (år og navn) og andre kilder (skriftlige og muntlige): Gaarder, G. & Larsen, B. H. Kulturlandskapsregistreringer i Nordland, 2003. Meløy, Jarle Ragnar – samtaler og epost 2017 og 2018.				Skjøtselsavtale: Inngått år: Utløper år:		
Hovednaturtype (% andel fordeling): D04, Naturbeitemark – 100%			Grunntyper etter NiN, M1:5000 (% andel fordeling):			
Tilleggsnaturtyper/mosaikk (% andel fordeling):						
Verdi (A, B, C): B		Annen dokumentasjon (bilder, belagte arter m.m.): Bilder				
Påvirkningsfaktorer (kodeliste i håndbok 13, vedlegg 11): En skogsveg går gjennom lokaliteten kode: P10bv						
Stedkvalitet		Tilstand/Hevd		Bruk (nå):		Vegetasjonstyper: G4 Frisk fattigeng. Engkvein-rødsvingel-gulaks-eng G5 Finnskjegg-eng og fattig sauesvingel-eng
< 20 m	x	God	x	Slått		
20-50 m		Svak		Beite	X	
50-100		Ingen		Pløying		
>100 m		Gjengrodd		Gjødsling		
		Dårlig		Lauving		
				Torvtekt		
				Brenning		
				Park/hagestell		

OMRÅDEBESKRIVELSE (For naturbase og som grunnlag for skjøtelsesplanen)

Innledning:

Beskrivelsen er basert på feltarbeid av Miljøfaglig utredning ved Gaarder, G. og Larsen, B. H. i 2003 i forbindelse med kartlegging av kulturlandskap i Nordland. Beskrivelsen er revidert av Ragnhild Renna etter feltarbeid 20.10.2017 og 14.08.2018 i forbindelse med utarbeiding av skjøtelsesplan.

Beliggenhet og naturgrunnlag:

Naturbeitemarka ligger i Brannåsen i Lifjorden. Lifjorden ligger i et trangt dalføre med en fjordarm som går ut i nord til Gavlfjorden. På begge sider av Lifjorden er det fjell på mellom 400-700 moh. Lifjorden har flere bureisingsbruk der alle er nedlagt som selvstendige gårdsbruk, men inngår som leiejord eller tilleggsareal til etablerte gårdsbruk i Øksnes og Sortland. Området Brannåsen er vendt mot sørøst. I nord avgrenses lokaliteten mot et sitkaplantefelt, og i sør mot gammel kulturmarkseng på tidligere dyrka myr. På grunn av høye fjell i Lifjorden legger det seg mye snø i snørike vintre og våren kommer seinere her enn lenger uti fjorden. Berggrunnen i området består av amfibolittisk gneis. Området rundt har mye stor stein og knauser, og parti med myr i slakere områder. Det er flere små elver/bekker som drenerer ut i Lifjordvatnan og videre til Lifjorden.

Naturtyper, utforminger og vegetasjonstyper:

Naturtypen er naturbeitemark (100 %) med fattig beiteeng som viktigste delnaturtype. På de tørreste toppene har vi innslag av Fattig beitetørreng vanlige og typiske engarter dominerer plantebestanden. Området er grasrikt med vegetasjonstypene Frisk fattigeng, Engkvein-rødsvingel-gulakseng, og noe Finnskjegg-eng. Vest for den registrerte naturbeitemarka er det et mindre område (2 daa) med mindre preg av naturbeitemark, men likevel inneholder denne marka karakterarter som kan bli mer framtrædende ved beiting. Ved rydding av lauvtrær og intensivert beiting bør det på sikt vurderes om dette området kan inkluderes i lokaliteten.

Kulturenga på myra sør for lokaliteten inngår ikke i naturbeitelokaliteten, men dette arealet vil også bli ivarettatt og restaurert av grunneier.

Artsmangfold:

Grasarter som engrapp, engkvein, sauesvingel, gulaks og finnskjegg var tilstede i naturbeitet. I tillegg var det kvitkløver, engsoleie, harerug, tepperot, øyentrøst, blåklokke, engfrytle, tiriltunge, legeveronika og engfiol. Dette er i stor grad samme arter som ble kartlagt i 2003. På de to befaringene i 2017 og 2018 ble det ikke funnet beitemarksopp, men det kan skyldes tidspunktet for befaringene. I 2003 ble det funnet 5 arter beitemarkssopp, bl.a. lillabrun rødskivesopp (NT).

Myrområdet som er tidligere dyrka kultureng består i hovedsak av sølvbunke.

Bruk, tilstand og påvirkning:

Det er anlagt en skogsvei (privat) gjennom lokaliteten. Området på sørsiden av veien inngår i ett inngjerdet beite. Delen av naturbeitemarka på nordsida av veien har til nå vært en del av utmarksbeitet. Ved kartleggingen i 2003 hadde lokaliteten lågt beitetrykk og noe spredt gjengroing. Det har vært noe mer beite med sau i de siste årene. Per 2017/18 vurderes beitetrykket som passe. Det er lite tresetting, men litt lauvoppslag av bjørk, og flekkvis dominerer breivokst einer. I nord ligger ei smal stripe av sitkaplantefeltet innenfor avgrensningen av naturbeitelokaliteten, og inne i lokaliteten har vi kun noen få forekomster av selvsådd sitka. Grunneier planlegger nå å fjerne sitkagran og rydde skog og kratt på lokaliteten, og bruke området mer aktivt for sauebeite. Skogsvegen har forstyrret naturbeitemarka og vil fortsatt ligge der. Det foregår ingen gjødsling av området utover gjødsel fra beitedyra.

Vest for den registrerte naturbeitemarka er det et mindre område (2 daa) med mindre preg av naturbeitemark, men likevel inneholder denne marka karakterarter som kan bli mer framtreddende ved god skjøtsel. Ved rydding av lauvskog og intensivt beiting bør det på sikt vurderes om dette området kan inkluderes i lokaliteten.

Fremmede arter:

Et plantefelt med sitkagran ligger i kanten av lokaliteten i nord.

Kulturminner:

Ingen automatisk freda kulturminner er registrert innenfor lokaliteten, men det er hustuffer fra tidligere gårdsdrift og bebyggelse i området.

Skjøtsel og hensyn:

Naturverdiene er helt avhengig av at beitetrykket opprettholdes og økes noe, men ikke for sterkt slik at finnskjepp får større utbredelse enn nå. Planlagt flytting av gjerdet slik at hele naturbeitelokaliteten inngår i det inngjerda beitearealet vil gjøre det lettere å styre beitetrykket. Det bør ikke gjødsles eller etableres fôringsplasser for tilleggsfôring innenfor naturbeitelokaliteten. anbefalte restaureringstiltak er fjerning av sitkaplanter og rydding av kratt og einer på naturbeitet.

Del av helhetlig landskap:

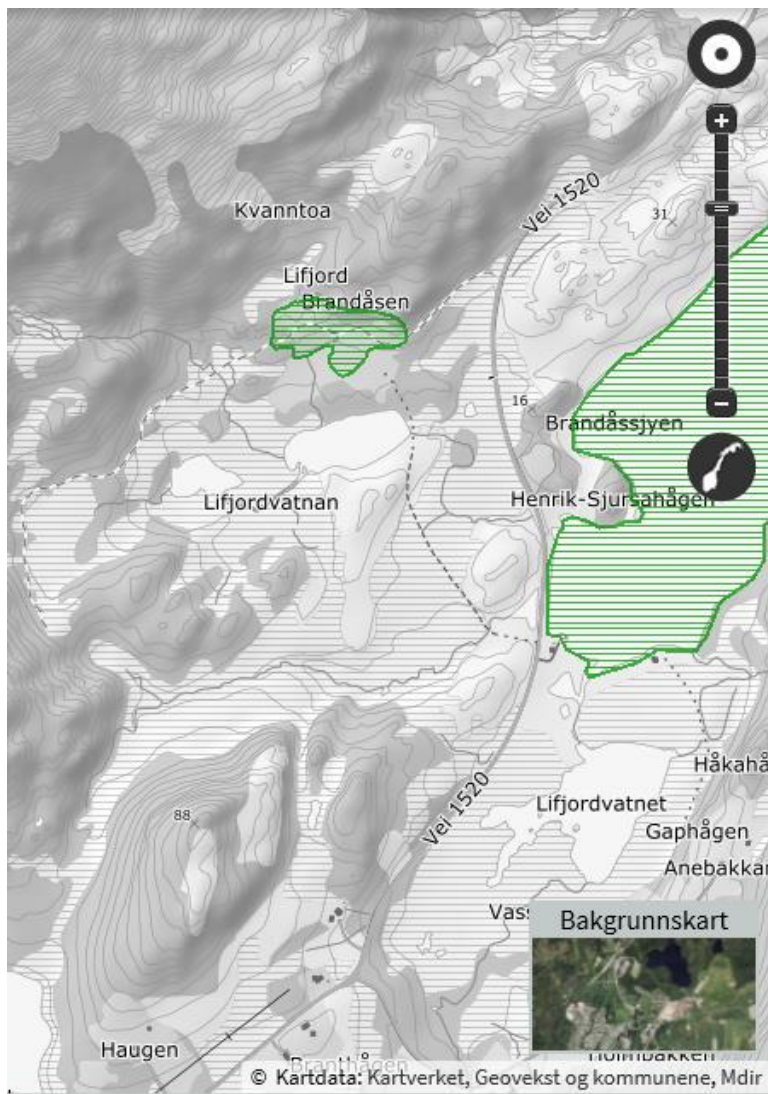
Verdibegrunnelse:

Lokaliteten er på hele 15 dekar, og vil med god skjøtsel ha potensiale til å utvides til 17 dekar. Den er middels artsrik med karakteristiske og kjennetegnende kulturmarksarter både av enfrøblada og tofrøblada arter, og beitemarksopp. Det er tidligere registrert en rødlista beitemarksopp (NT). Økt beiting de siste årene har bidratt til at naturbeitemarka framstår i middels god hevd. Innslag av fremmedarten sitka trekker verdien noe ned, men lokaliteten beholder fortsatt verdi B, viktig. Ved gjennomføring av planlagt rydding av bjørk og einer og fjerning av sitka, samt tilpassa beitetrykk, vil lokaliteten bedre sin tilstand og hevd.

Merknad:

I 2018 er arealet av naturbeitelokaliteten vurdert utvida med et område på 2 dekar vest for opprinnelig kartlagt område fra 2003.

2.2 Oversiktskart



Figur 1. Kart over området Brannåsen, Liffjord. Vegen mellom Frøskeland og Alsvåg ligger øst for området (Kilden, NIBIO)

3. Driftsbeskrivelse – dagens drift og planer for framtida

Dato for utarbeiding av driftsbeskrivelse:

Desember 2018. Driftsbeskrivelsen er utarbeidet av Ragnhild Renna i samarbeid med grunneier og bruker Valheim gård ved Jarle Ragnar Meløy.

Gårdens drift Gården drives av Valheim gård i Alsvåg i Øksnes ved Jarle Ragnar Meløy og Monika Vottestad Meløy, og har sauehold med kjøttproduksjon. Gården er DEBIO-godkjent med økologisk drift. Busetningen er i 2018 på 40 vinterfora sau (v.f.s.) gammelnorsk sau (GNS) og 25 v.f.s. norsk kvit sau (NKS). Busetningen er i fjøs på gården i Alsvåg på vinteren.

Det er et tett samarbeid med gårdbrukerne Brynjar M. og Susanne Pettersen om drifta og konseptet Naustvika som er ei reiselivssatsing under utvikling. Pettersen har også DEBIO-godkjent økologisk drift.

I GNS-besetningen har gjennomsnittlig lammetall ligget rundt 1,5 lam per søye på GNS og 2 lam per søye på NKS med lammevekter på henholdsvis rundt 11 kg for GNS og 20 kg for NKS. Årslam parres. Parringa starter ca 1. desember med lamming fra mai. Beiteslipp i Brannåsen skjer fra 15. mai. Dyrene tas fra området seinest i oktober.

Tidligere og nåværende bruk av området og naturbeitemarka:

Mange av gårdene i Lifjorden er bureisningsbruk fra omkring 1930. Eiendommen Brannåsen 82/7 har vært i familiens eie siden 1970. Det var gårdsdrift med husdyrhold og fiske som var levevegen for bureiserne. Fram til slutten av 1950-tallet var her drift og bosetning. På gården var det bl.a. våningshus og fjøs. Våningshus ble tatt ned i 1980 og fjøset ble fjerna i perioden 2008 -2010, og hustuftene er ennå synlige. Det er også ei anna hustuft inne på området, som er avmerka på kart og ei nyere hytte som ligger i utkanten av naturbeitemarka.

Dyreholdet på gården var trolig storfe og sau. Området ble beita og myra ble drenert for å kunne benytte den til slåttemark. Naturbeitemarka ble trolig kun gjødsla med naturgjødsl i forbindelse med beitinga. På innmarka ellers kan det ha vært spredd gjødsl fra gjødslkjeller og det var også en potet- og grønnsaksåker i nærheten av hustuftene. Det har ikke vært brukt mineralgjødsl i området etter 1970, og trolig ikke før heller.

I arealregisteret (Gårdskart, NIBIO) er ca 10 dekar registrert som fulldyrka jord, 2,6 dekar er overflatedyrka og ca 9 dekar er innmarksbeite. Etter at gården ble fraflytta ble det planta sitkagran på deler av innmarksbeitet og vidare opp i utmarka. Skogen har middels til låg bonitet.

Naturbeitemarka (15 dekar) i Brannåsen ligger i tilknytning til utmarksbeitet. Utmarka benyttes til sommerbeite for sau av alle gårdbrukerne med sauehold i nedslagsfeltet til Søndre Øksnes sausankarlag. Fra utmarksbeitet sankes sauene ned på ulike lokaliteter i sankelagets område. Brannåsen er en av disse og dyr fra flere besetninger kommer inn i beiteområdet ved sinking før de sorteres og kjøres hjem. Det er ei eldre og provisorisk sankekve ved innkjøringa til området. Sankekvea eies av sausankarlaget.

Grunneier ble ikke kontakta og gjort kjent med kartlegginga som ble gjort i 2003 og området status som verdifull beitemark. Det er bygd skogsveg inn gjennom området med støtte av offentlige midler. Denne skal sikre uttak og transport av planta skog fra flere lokaliteter på eiendommen gnr. 87. bnr 2. Dette må tas hensyn til.

Det er i dag gjerder og port mot utmarka og mot vegen i Lifjorden. Gjerdet ble satt opp i 2016 langs veien gjennom naturbeitemarka slik at den delen av naturbeitemarka som ligger sør for skogsveien inngår i et inngjerda beiteområde, mens delen av naturbeitemarka nord for gjerdet er utelatt. Området beites i dag med sau. Innenfor gjerdet er beitetrykket passe. Utenfor inngjerdinga er beitetrykket svakt.

Andre skjøtselstiltak enn beiting:

Det har ikke vært foretatt rydding i seinere år.

Ønsket endring av dagens skjøtsel:

Bruker ønsker å ivareta beitetrykket på naturbeitemarka slik at den beholder sin hevd og ivaretar de biologiske verdiene i naturbeitemarka. Beitedrifta utvides til mer sommerbeite med egen besetning for å kunne ta ut slaktemodne dyr kontinuerlig etter behov på sommeren. Dette i sammenheng med drift på restaurant Naustvika. Det blir da kontinuerlig beite. Nåværende gjerder flyttes og dyra vil få et beiteområde på totalt ca 40 dekar.

Tilpasning av skjøtsel - bruk

Det må årlig evalueres og vurderes om beitetrykket er høvelig.

Rutiner for tilsyn:

Dyra blir observert ukentlig. De får en liten smak av kraftfôr og er svært tamme og lette å komme i kontakt med.

Tilgang til ly på beite:

Sitkaplantefeltet kan fungere som ly i perioder med dårlig vær, og en begrensa del av feltet innenfor det nye gjerdet kan stå igjen slik at dyra kan søke inn der ved behov.

Rutiner for fôring og plassering av fôr plass:

Per i dag har det vært lite tilskuddsfôring i Brannåsen. Eventuell tilskuddsfôring med grovfôr må foregå utenfor naturbeitemarka og kan evt foregå på myrflata med slåttemark. Foringsplassene kan over tid plasseres på ulike steder på slåttemarka slik at næringsstoffer fra fôrrester og gjødsel spres utover. Saltslikkestein plasseres også der. Transport av fôr fra myra må foregå utenfor naturbeitemarka.

Planer for framtida:

Det planlegges drenering av myrområdet, slik at det kan brukes som slåttemark. Kanalene som ble gravd ut av tidligere bruker er godt synlige også i dag og myra er ca 2-3 meter på det djupeste. Gjerdet skal flyttes i løpet av 2019, slik at beiteområdet blir mer funksjonelt. Myra kan før slått sperres av med elektrisk lettgjerde og dette tas bort etter slått slik at dyra får tilgang til å beite også her. På sikt tas det ut skog fra sitkafeltene i samråd med offentlig skogetat. Materialer fra skogen kan eventuelt benyttes til tiltak på området, om det er behov for enkle innretninger som ly for dyr og folk.

4. Skjøtselsplan for Brannåsen naturbeitemark

4.1 Generelt om planlagte tiltak og utfordringer

4.1.1 Beiting med gammelnorsk sau (GNS)

Vegetasjonen og artssammensetningen i ei naturbeitemark er et resultat av tidligere beitepraksis. I «gamle dager» var det sommerbeite med storfe, eller sambeite storfe og sau i naturbeitemarka på i Brannåsen. Storfebeite gir en mer artsrik plantebestand enn saubeite. Skjøtselsplanen tar likevel utgangspunkt i at naturbeitemarka framover skal skjøttes gjennom saubeite, da dette er mest hensiktsmessig og gjennomførbart med det driftsopplegget gården har i dag. Med tanke på mulig lauvoppslag og gjengroing i naturbeitemarka, vil det være en fordel å beite med GNS. GNS vil i større grad beite på lyng og vedvekster enn norsk kvit sau (NKS).

Framover er det ønskelig med et beitetrykk som holder lauvoppslag og nyetableringer av skogplanter nede og vedlikeholder forekomsten av gras og urter i naturbeitemarka. For lågt beitetrykk kan gi økt gjengroing. For sterkt beitetrykk reduseres artsmangfoldet, særlig vil andelen urter gå ned.

God skjøtsel av denne beitemarka vil innebære:

- vårbeite fra 15. mai
- sommerbeite til 1. september
- høstbeite fra 20. september og ca. 14 dager ut i oktober. Høstbeite vil ikke være av beste kvalitet, og vil egne seg best for voksne dyr i godt hold.

Driftsopplegget er beiteslipp i mai, deretter kort beitetid før de fleste av dyra sendes på utmarksbeite. Noen få sau med lam går i det inngjerda beitet på sommeren. Fra 1. september tas dyra heim og beiteområde blir brukt i forbindelse med fellessankinga fra utmarksbeitet. Ca 20. september slippes voksne dyr og hovedsakelig NKS, på beitet og går der ca 14 dager ut i oktober. Alle dyr flyttes hjem fra Brannåsen i løpet av oktober.

Innenfor det inngjerda beiteområdet vil dyra vil ha tilgang til både naturbeitemarka, annen beitemark som delvis er myrlendt eller med lauvskog, samt myrområdet med slåttemark. De biologiske verdiene er i hovedsak knyttet til naturbeitemarka. Slåttemarka vil bare bli beitet etter slått, dvs. fra august og utover høsten. Det er en fordel at beiteområdet utvides med slåttemarka på seinsommeren siden produksjonen av beitegras i området ellers går ned utover høsten.

I utgangspunktet planlegges det kontinuerlig beite fra juni til oktober i Brannåsen. Engkvein, som det er noe av i naturbeitemarka er ikke det mest smakelige graset, men om beitegraset holdes ungt vil det bedre avbeitinga. Beiteområdet er svært lite og det er kun snakk om noen få dyr som kan ha opphold og tilstrekkelig mattilgang på området. Dersom nedbeitingsgraden blir for sterk må antall beitedyr innenfor området reduseres, eventuelt la beiteområdet få en hvileperiode. Grasarten finnskjøgg vil øke i utbredelse dersom beitetrykket er for hardt og det vil forringe beitet. Denne må observeres. Blir nedbeitingsgraden for svak må antall beitedyr økes. I praksis må antall beitedyr og beitemetode tilpasses etter hvert som gården får erfaring med intensivert beite i naturbeitemarka i Brannåsen. Det må følges med på tilvekst og vekter utover sommeren for å vurdere om dyra har nok mat i det inngjerda området. Det viktigste er at beiteopplegget gjennomføres på en slik måte at det samsvarer med god dyrevelferd og målene for skjøtselen.

4.1.2 Restaurering gjennom rydding

Ei naturbeitemark i god hevd skal bare ha spredt forekomst av trær. Trærne kan gjerne stå i klynger, og en bør sette igjen trær på steder der dyra vil søke le for vær og vind, og på luftige steder der dyra kan søke skygge og avkjøling på varme sommerdager. Selje og rogn har verdi også som fôr, og bør være blant de trærne som får stå igjen i beitet. Naturbeitelokaliteten har et areal på 15 daa. Det er begrensa med lauvoppslag og einer, men dette må fjernes.

Lauvoppslag og skog

Hogst av lauvkratt og skog vil føre til nytt lauvoppslag fra stubben. Området er lite og beitedyra vil kunne holde nytt lauvoppslag nede. Det anbefales at rydding av lauvkratt og skog prioriteres først. Enkeltrær kan stå igjen.

Einer

Rydding av einer er arbeidskrevende. Veden er hard, og det kan være vanskelig å komme til med ryddesag. Det er ikke et stort område og lett tilgjengelig, så med motorsag vil dette gå greitt. Eieren ryddes bort fra naturbeitemarka.

Sitkagran

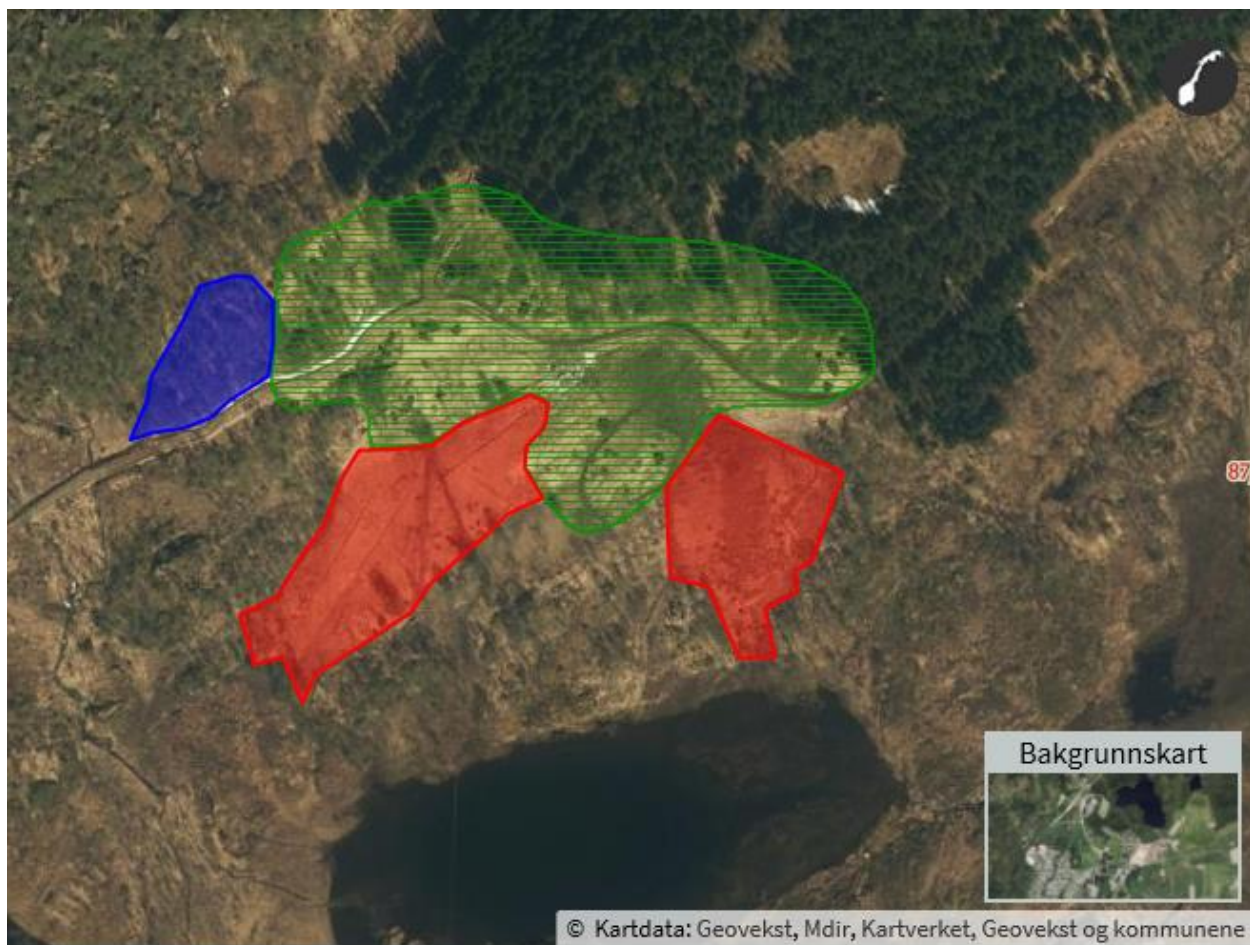
Plantefeltet med sitkagran er en kilde for spredning av sitka inn i naturbeitemarka. Fjerning av selvsådd sitka i lokaliteten må ha høy prioritet. Deler av plantefeltet skal stå igjen som ly for sauene. Men for å redusere behovet for framtidig rydding av sitkagran vil det være en fordel at mest mulig sitka i området fjernes. Dette gjøres i samråd med offentlig skogetat. Ved bruk av tyngre maskinelt utstyr må en så langt som mulig unngå kjøreskader innen naturbeitelokaliteten.

Grovere ved og greiner skal samles opp og fjernes eller brennes. Kvistbål bør helst plasseres der jordsmonnet er litt dypt og fuktig. Myrflata vil egne seg godt til å brenne på og på et tidspunkt da det er tillatt å brenne bål. Vegetasjonen på brannflata vil regenereres raskere der enn på tørr og skrin jord. Det er vanskelig å få fyr på gamle kvisthauger, så det kan være en fordel å vente med å samle sammen kvisten til den dagen en skal brenne bål.

4.2 Ortofoto - Kart over beiteområde og plassering av gjerder



Figur 2. Ortofoto fra 2013 (Geovekst) over området Brannåsen, Liffjord. Skogsvegen går gjennom området i øst/vest retning. Skravering i grønt viser opprinnelig område for naturbeitemarka utfra kartlegging i 2003. Arealet av dette utgjør 15 dekar. Kartet viser eksisterende gjerder markert med hvitt og mulig forslag ny gjerde trase markert med oransje (ca 620 meter). Det nye gjerdet vil avgrense et beiteområde på ca 40 dekar. Sitkagranfeltet vises med mørk grønn farge på flyfoto.



Figur 3. Avgrensning av naturbeite-lokaliteten er vist med grønt. Mulig utvidelse av naturbeitemarka markert med blått (ca 2 dekar) og myrområde som skal dreneres og tas i bruk til slått og beite (ca 4,5 dekar + 3 dekar) er vist med rødt.

4.3 Mål for skjøtsel i Brannåsen naturbeitemark

SKJØTSELSPLAN			
Dato utarbeiding av skjøtelsesplan: 20.12.2018			
Dato befaring: 20.10.2017 og 14.08.2018			
Dato samtale med grunneier/bruker: Eposter, telefon 2017 og 2018. Siste befaring 14.08.2018.			
Utformet av: Ragnhild Renna		Firma: Norsk landbruksrådgiving Nord-Norge	
UTM sone: 33 N	Nord: 7635179	Øst: 509548	Gnr./Bnr.: 1868 87/2
Areal (nåværende): 15 daa		Areal (etter evt. restaurering): 17 daa	
Del av verneområde: Nei		Hvilket vern:	
Finnes det særskilte skjøtselshensyn i området, hvilke: Nei			
MÅL			
Hovedmål for lokaliteten:			
1) Bevare artsmangfoldet i lokaliteten, og holde den i fortsatt god hevd gjennom beiting og rydding.			
Konkrete delmål:			
1) Fjerne lauvoppslag og einer gjennom rydding og beitetrykk			
2) Øke arealet av naturbeitemark ved inngjerding av større område			
3) Fjerne etablert sitkagran i samarbeid med offentlig skogetat og hindre ny spredning av sitkagran i lokaliteten.			
Tilstandsmål arter:			
Mål for bekjempelse av problemarter/gjengroing:			
1) Ingen sitkaplanter over 1,5 m skal forekomme i lokaliteten etter uttaksplan i samråd med offentlig skogetat.			
2) Tresjiktstettheten (lauvtrær) skal ikke være høyere enn at kronene dekker mer enn 5 % av arealet.			
3) Nytt lauvoppslag skal ikke få vokse seg over beitehøyde.			

4.4 Planlagte skjøtselstiltak i Brannåsen naturbeitemark

4.4.1 Beiterelaterte tiltak

<p>Beskrivelse av planlagte skjøtselstiltak, beiting:</p> <p>Flytting og oppsett av permanent sauenettingsgjerde har førsteprioritet og gjøres i løpet av 2019. For avgrensing av ulike areal inne på området og som ledegjerder kan benyttes lettgjerder.</p> <p>Beitedyr settes inn på området. Det regnes ca 10 dekar produktivt beite per dyr. Vårbeite fra 15. mai og deretter sommerbeite til 1. september med GNS-søyer m/lam, eventuelt også årslam. Søyer med lam er avhengig av jevnt god beitetilgang for å opprettholde melkeproduksjonen. Passende antall søyer pluss eventuelle årslam i hele beiteområdet anslås til ca 4-5 søyer med lam. Beitetrykket må evalueres fortløpende gjennom sommersesongen, og dersom nedbeitingsgraden blir for sterk må antall dyr reduseres, eventuelt ta dyrene ut av beitemarka for en periode og la beitet få hvile i 2-3 uker. Ved for svak nedbeitingsgrad må antall dyr økes.</p>

<p>Høstbeite med NKS-søyer uten lam fra 20. september til ca. midten av oktober. Beitetrykket må være så høgt at det blir god beiting på lauvoppslag. Å veie søyene ved oppstart og avslutning av beiteperioden kan være nyttig. Søylene bør ikke gå mye ned i vekt i løpet av høstbeitet.</p>			
KOSTNADSOVERSIKT	Prioritering (år)	Antall	Kontroll (år)
Tiltak beiting eller tilrettelegging for beiting:			
Flytte og sette opp nytt gjerde med 2 grunder	2019	620 m 2 grunder à 3 m	
Vår- og sommerbeite med gammelnorsk sau (søyer m/lam + eventuelle årslam), ca 4-5 dyr i hele beiteområdet	Årlig	4-5 søyer med lam	
Høstbeite med NKS (søyer uten lam + eventuell vær), ca 10-12 dyr i beiteområdet	Årlig	10-12 dyr	
Utstysbehov knyttet til beiting og tilrettelegging for beiting:			
Vanlig utstyr for gjerding			

4.4.2 Planlagte restaureringstiltak

Beskrivelse av planlagte restaureringstiltak			
<p>Restaureringstiltakene består først og fremst av rydding av skog og kratt, både lauvskog, sitkagran og einer. En nærmere beskrivelse av rydding som restaureringstiltak i naturbeitemarka er gitt i kapittel 4.1.3 side 13. Sitkaplantefeltet nordom naturbeitelokaliteten er på totalt 60 dekar, og må avvirkes i samråd med offentlig skogmyndighet.</p>			
KOSTNADSOVERSIKT	Prioritering (år)	Antall daa/år	Kontroll (år)
Spesifikke restaureringstiltak:			
Rydding lauvoppslag og einer på naturbeitemarka	2019	Ca 5 daa	
Rydding av sitkagran og lauvskog i gjerdekrase 2-3 meters bredde	2019		
Hogst av sitkagran i ei stripe langs nordsiden i lokaliteten	2020-2023	Ca 2 daa	
Kontroll og fjerning av selvsådde sitkaplanter	Årlig		
Utstysbehov knyttet til rydding/slått/fjerning av problemarter:			
Greinsaks, ryddesag til rydding av lauvoppslag, motorsag til einer. Innleid hogsthjelp i sitkafeltet.			

4.4.3 Andre planlagte skjøtselstiltak

ANDRE AKTUELLE SKJØTSELSTILTAK			
Lokalisering av foringsplasser Antall dyr på beiteområdet må tilpasses slik at det ved normale forhold ikke blir behov for tilskuddsfôring. Dersom det skulle oppstå behov for tilskuddsfôring med grovfor, vil myrområdet egne seg som fôringsplass.			
Drenering av myrområdet til slåttemark og høstbeite Dersom myrområdet (slåttemarka) blir drenert og satt i stand som slåttemark vil det etter hvert være naturlig å tilføre kalk på dette. Naturbeitemarka skal ikke kalkes. Foretaket har i dag økologisk drift og tilførsel av lettløselig ikke-godkjente gjødslingsmiddel er ikke aktuelt. Forspill og grasrester må ikke spres på naturbeitemarka. Ved produksjon av rundballer eller anna fôr til lagring må dette ikke transporteres eller lagres slik at det gir næringsavrenning eller skade på naturbeitelokaliteten.			
KOSTNADSOVERSIKT	Prioritering (år)	Antall daa og kostnad per daa	Kontroll (år)
UTSTYRSBEHOV			

4.5 Oppfølging av skjøtelsesplanen

OPPFØLGING
Skjøtelsesplanen skal evalueres innen 5 år: JA
Behov for registrering av spesifikke naturtyper og/eller artsgrupper: Utbredelse av selvsådd sitkagran.
Nylig gjennomførte eller påbegynte tiltak som er finansiert:
ANSVAR
Person(er) som har ansvar for iverksettelse av skjøtelsesplanen: Grunneier og bruker Valheim gård ved Jarle Ragnar Meløy har ansvar for gjennomføring av planlagte skjøtselstiltak.

5. Bilder



Bilde 1. Fra naturbeitemarka på dagens inngjerda område sett fra sør mot nord. Bildet viser avbeiting 14.8.2018. Nedbeitingsgraden er passe. På bildet vises einer som bør fjernes. Deler av lauvskogen og sitkagranfeltet i bakgrunnen.



Bilde 2. Fra deler av naturbeitemarka sett fra sørøst mot nordvest. Dette er på grunnlendt mark som har en liten høydeforskjell til slåttemarka/myrområdet lenger vest. Oppslag av bjørk og et ungt grantre.



Bilde 3. Sauenettingsgjerdet som går fra skogsvegen i nord mot Liffjordvatnan i sør langs kanten av avgrensinga av naturbeitemarka i vest mot arealer med knauser og stein i øst. Bildet er tatt i august 2018 og viser at nedbeitinga utenfor gjerdet er svak. På denne delen som ligger i overgangen mellom naturbeitemarka og myrområdet er det større fuktighet i jordsmonnet og tilveksten av gras større enn på skrinnere parti i naturbeitemarka.



Bilde 4. Slåttemarka/myrområdet midt i bildet og naturbeitemarka til høyre.

Alle bilder er tatt under befaring i området 2017 og 2018 av Ragnhild Renne

6. Kilder

Nasjonal bergrunnsdatabase. <http://geo.ngu.no/kart/berggrunn/>

Bratli, Harald. 2014. Faktaark for naturbeitemark. Oppdatert 7.november 2014.

Bratli, Harald m fl. 2012. Naturfaglig grunnlag for handlingsplan naturbeitemark og hagemark. Bioforsk Report Vol 7 nr 193.

Direktoratet for naturforvaltning 2007. Kartlegging av naturtyper – Verdisetting av biologisk mangfold. DN-håndbok 13 2.utgave 2006 (oppdatert 2007).

Fremstad, E. 1997. Vegetasjonstyper i Norge. NINA temahefte 12:1-179

Norderhaug, A., Austad, I., Hauge, L. & Kvamme, M. 1999. Skjøtselsboka for kulturlandskap og gamle norske kulturmarker. Landbruksforlaget.